

TANULMÁNYOK.

A PÆDAGOGIA ÉS PSZICHOLOGIA VISZONYA.

(Második közlemény.)

A pszichologia ellen irányuló éles nyilatkozatok is talán arra vezethetők vissza, hogy a pszichologia még nem lépett eléggé kapcsolatba a pædagogióval. Csak egymás mellett áll a két tudomány, de nincs közöttük kapocs. A közös villamos áram így nem járhatja át mindkettőt.

Ezt a tényt jókor belátták, s igyekeztek is rajta változtatni. Ámde nem sok sikerrel. Azok a pszichológiák, melyek «pædagogiai pszichologia» címe alatt megjelentek, nagyon kevésbé voltak pædagogiai pszichológiák. Jórészt az általános pszichologia tételeit adták, s közbe igtattak minden fejezet végére egy-egy részletet a pædagiából. Szóval e pszichológiák nem adták azt, amit a címben ígértek, nem dolgozták fel a pszichológiát pædagogiai szempontból.

Pedig mélyreható különbségnek kell lennie a pszichologia és pædagogiai pszichologia között. A pszichologia csak a lelki élet tüneményeit állapítja meg, amint azok végbe mennek s kifejlődnek, míg a pædagogiai pszichológiának mindig szem előtt kell tartania azt a kérdést, hogy a lelki élet a kulturális hatások által hogyan befolyásolható, hogyan módosítható, hogyan alakítható? Szóval a lélektant a pædagogusnak a maga szempontjából át kellene dolgoznia. Amit a pædagogus a pszichológusoknál készen talált, az nem mutatkozik erre a célra kiélegítőnek. A pædagogusok várták a pszichologia haladását, várták, mit hoz nekik a pszichologia egy-egy újabb iránya. Nem csoda eszerint, ha nagy lelkesedéssel fordultak minden újabb irány felé, mert attól várták, hogy meg hozza a nekik

szükséges alapokat. Mint a Münsterberg nyilatkozatából láttuk, különösen az újabb kísérleti pszichológiához fűztek nagy reményeket. De egy német orvos könyve azután egészen más irányban terelte a pædagogusok figyelmét. Ez a könyv *Preyer W.* «Die Seele des Kindes» c. könyve. Ime, gondolták, megvan, a mit a pædagogia várva várt: a gyermeki lélek ismerete. Hiszen a pædagogianak voltakép nem is az általános lélektanra, hanem a gyermeki lélek ismeretére van szüksége. Ám a Preyer könyve sem adja azt, amit címe ígér. Nála csak följegyzések vannak a gyermek szellemi fejlődéséről, adatok; de ez nem lélektani tájékoztatás. E könyv azonban megindítja a hasonló megfigyelések egész seregét. Emlékezetbe hozza az előbbi hasonló kísérleteket, a Tiedeman-ét, a Hartmann-ét, sőt a filantropisták kísérleteit is. Így a pszichológiának egy új ága alakul: a gyermekpszichologia.

Majd kibővülnek a gyermekre vonatkozó tanulmányok, s vizsgálat tárgyává teszik a gyermek egész testi és szellemi fejlődését, s így a gyermekpszichologia gyermektanulmánnyá szélesedik ki. Különösen Amerikában indul meg nagy mozgalom, mely bevonja a gyermektanulmányozás munkájába nemcsak a pszichologusokat és pædagogusokat, hanem az egész társadalmat. A mozgalom vezetője *Stanley Hall*, aki Németországon tanult, s ott érlelte meg a gyermektanulmányozás gondolatát. Amerikán kívül főleg Németországon talált termékeny talajra a gyermektanulmányozás eszméje; azonban Franciaországban, s Olaszországban, sőt nálunk is visszhangra lelt az. Csakhamar óriási gyermektanulmányi irodalom fejlődött ki.*

Lehet-e természetesebb alapja a pædagogianak, — így gondolkodtak — mint az a tudomány, mely a gyermek testi és szellemi fejlődésének törvényeit adja, megismerteti a gyermek összes tulajdonságaival, s megállapítja a gyermek típusát, szemben a felnőtt ember típusával? A tanítás és nevelés gyakorlatában is folyton arra van szükség, hogy a gyermeket ismerjük. Csak akkor járhatunk el helyesen, ha ismerjük a gyermek összes sajátosságait.

A pædagogia az újabb időkig nagyon kevésé vette tekintetbe ezeket. Pszichológiája, mely vezette, a felnőttek pszicho-

* Erről tájékoztat: *Nagy László*: A gyermektanulmányozás mai állapota c. műve. Budapest, 1907. Franklin-Társulat. Ára 1 korona.

logiája volt. Terveiben csak az átszármasztatni való kulturjávákat vette tekintetbe. A nevelés gyakorlatában is az ethikai célok lebegtek a szülők és tanítók előtt, s így gyakran vétettek a gyermeki lélek ellen. A gyermeki lelkületnek ez a tekintetbe nem vétele, szülte az irodalomban azt a reakciót, melynek zászlóvivői *Ellen Key* és *Perkins Gillmann*. *Ellen Key* «A gyermek százada»¹ c. könyvében hevesen védelmére kel a nem méltányolt gyermeknek. Azt vitatja, hogy a gyermek egyéniségét tiszteletben kell tartani, fejlődni kell engedni, s nem. unos-untalan rendszabályokkal korlátozni, elnyomni, s egyéniségét tönkretenni. *Perkins Gillmann* *Sarolta* pedig «Gyermek-kultura»² c. könyvében fejteget hasonló gondolatokat.

A gyermeki lelkület meg nem értését tárgyalja újabban sok szépirodalmi munka is, regény és dráma. Mindezek azt mutatják, hogy valóban voltak súlyos mulasztások e téren. Ámde mindezek az irodalmi jelenségek csak reakciói a múlt idők mulasztásainak, s egyoldalú túlzással védik a gyermek minden tulajdonságát. A tanítás és nevelés alkalmával nemcsak a gyermek van szemünk előtt, hanem az is, amivé a gyermek lesz. Hiszen a gyermek nem marad gyermek, hanem felnőtt, s ekkor részesévé lesz a társadalomnak. A társadalom egy tagjává akarjuk tenni, kinek bírnia kell a kultura bizonyos javaival, s bizonyos képességekkel, hogy a társadalom többi tagjaival együtt munkálkodhassék.

Ismerjük meg tehát a gyermeket! De ismerni még nem egyjelentésű azzal, hogy engedni — mondja egy gyermekpszichologus.³ A gyermek tanulmányozása tehát kétségtelenül nagyon hasznos és nagyon szükséges. Bizonyára hozzá fog járulni ez a tanulmány ahhoz, hogy a szülő és nevelő helyesebben ítélje meg a gyermeket; ne tekintse bűnnek azt, ami talán csak testi diszpozíciók következménye, ne gondolja, hogy a gyermek rossz, mikor pedig csak beteg; ne bánják vele úgy, mint a felnőttel, hanem helyezkedjék bele lelki világába, értse meg őt, s e helyes megértéssel vezesse helyes irányba.

¹ *Ellen Key*, *Jahrhundert des Kindes*. Berlin, 1902. S. Fischer.

² *Perkins Gillmann Sarolta*. Ismertette a «Népmívelés» II. évf. 6. füzetében. 1907.

³ *Martinak*, *Bericht über den Kongress für Kinderforschung etc.* 65. l.

Hozzá fog járulni ez a tanulmány ahhoz is, hogy a gyermek iránti érdeklődés és szeretet a társadalomban mindjobban elterjedjen. Sőt fog adni kétségtelenül becses adatokat a pszichologia számára is. A gyermektanulmánynak az a része, mely a gyermekpszichológiával foglalkozik, igen becses része a pszichológiának, olyan, minő pl. a népszichologia vagy állatpszichologia. Segít megérteni a szellemi jelenségek fejlődését. S a pszichologia nem teljes, ha föl nem tünteti, hogyan fejlődnek a szellemi jelenségek. A gyermekpszichologia oly viszonyban áll az általános pszichológiához, mint az embriologia az anatonomiához.*

Ámde a gyermektanulmány nem tisztán lélektani tanulmány, hanem ezenfelül fiziológiai, pathológiai, s biográfiai tanulmányok összege, melyeket a tárgyi kör egysége fűz össze. E különböző tanulmányok mind abban találkoznak, hogy tárgyük a gyermek. Ez egyesíti őket külön szakká: gyermektanulmánnyá, nem pedig a tanulmány természete és minősége. Ezért kell az ifjú tudománynak az elismertetésért még küzdenie. Így felfogva azonban ez a tudomány nem is gyermekpszichologia többé, hanem paidologia, gyermektan.

A pædagogianak is nagy szolgálatokat tehet ez a tudomány, még pedig úgy az elméleti, valamint a gyakorlati pædagogianak. De nem ez az egyedüli tudomány, melyre a pædagogia alapítható, s nem az egyedüli, mely a tanítót vezeti.

Amint e gyermektanulmányok nagy zajjal megindultak, sokan hitték és hirdették, hogy ez a tudomány hivatva van új alapokra helyezni a pædagiát. Hirdették, hogy a gyermektanulmány van hivatva arra, hogy a pædagogia számára új célokat tűzzön ki, s új utakat jelöljön meg. Ez fogja megadni azoknak az eszközöknek ismeretét is, melyekkel a pædagógus a maga céljait eléri. De mindenesetre egészen át fogja alakítani eddigi pædagogiai tudásunkat.

A gyermektanulmány e túlbecsülése a hívek rajongó lelkesedésének a következménye, kiket azok az ideálok, melyeket elérni óhajtottak, szinte elkábítottak. Az elérendő célokat a lelkesedés világánál már is elért eredményeknek tekintették.

Komoly tudósok csakhamar föl is emelték szavukat e túlzások ellen. Így Münsterberg, aki külön cikkben szólalt fel a

* Münsterberg, Gr. d. Psychologie. 192. l.

gyermektanulmány e veszedelmes tünetei ellen.¹ Majd később «Psychology and Life» c. könyvében, melynek tartalma meg-bővítve pszichológiájában is benne foglaltatik. Münsterberg, mint főntebb láttuk, egyáltalán nagyon óvatos a pszichologia hasznának a megítélésében. Nagyon kétségesnek tartja, hogy a tanító a pszichológiának nagy hasznát venné a gyakorlatban. «De ha a pszichologia egyáltalán használ a tanítónak, mondja, miért várjon előbb a gyermekkor speciális pszichológiájára, midőn a lelki élet általános alapformái mindenestre érvényesek a fejlődés minden stádiumára.»² «Ma — mondja továbbá — a gyermekpszichológiának még bizonyára csak a legeslegelső kezdetei vannak előttünk, s azok a nagy szolgálatok, melyeket a tér- és időszemlélet, a kedélymozgalmak, az akarati jelenségek, a gátolások és személyi érzelmek, a nyelv és a logikai funkciók genetikai megértésének talán tehet, — ma még határozottan nincsenek teljesítve. Másrészt nagy része annak, amit a gyermekpszichologia a maga neve alatt összehordott, egyáltalán nem pszichologia, hanem kulturtörténeti anyag, mely érdekesen világítja meg azokat a körülményeket, melyek között különböző vidékeken s különböző társadalmi osztályokban gyermekeink ma felnevelkednek, de az ily statisztikai vizsgálatok pl. a képzetekről, melyeket bizonyos korú gyermekek külső tapasztalás által gyűjtöttek, nem nyújtanak bepillantást a pszichikai mechanizmus természetébe, s ez nem pszichologia.»³

Hasonlóképp nyilatkozik *James* is. «Legkevésbé sem tartozhatik a tanító kötelességei közé — mondja előadásában, melyeket a cambridgi tanítók számára a Harward egyetemen tartott — a pszichologia számára adalékokat nyújtani, s módszeresen s felelősségteljes módon pszichologiai megfigyeléseket tenni. Félek, hogy némelyek önök közül, kik a gyermektanulmányért rajonganak, erre nézve bizonyos terhet vettek magukra. Ezek a tanulmányok ugyan épen ne hanyagoltassanak el. Jól tudom, hogy alkalmasak arra, hogy a gyermek életének a megértését előmozdítsák. Vannak tanítók, akik nagy gyönyörűségüket talál-

¹ A cikk megjelent az Educational Revue c. amerikai pædagogiai folyóirat, 1898. októberi füzetében.

² Münsterberg, i. m. 193. l.

³ Münsterberg, i. m. 192. l.

ják abban, hogy protokollumokat vesznek föl, megfigyeléseikről könyvet vezetnek, s az így nyert statisztikai táblákból százalékokat számítanak ki. Ez által életük bizonyára tartalmasabb lesz, s ha az így nyert statisztikai eredmények, amint látszik, egészben véve csak csekély értékűek, az ily megfigyelések bizsonnyal közelebb fogják hozni tanítványaikhoz. Szem és fül hozzá fog szokni, hogy az egyes gyermekben azokat a jelenségeket, melyekre hasonló megfigyelések olvasása által figyelmük föl van hívva, fölismerjék, melyek különben figyelmüket elkerülték volna. De az Ég szerelmére kérem, hagyjuk békében ezzel azokat a tanítókat, akik nem érzik magukat hivatva megfigyelések gyűjtésére. Ne hirdessük a gyermektanulmányt, mint elengedhetetlenül szükséges kötelességet, s ne sújtsuk vele azt is, akinek ez kimondhatatlan teher, s aki erre hajlandóságot nem érez.» «A legjobb tanító nyújthatja a legértéktelebb adalékokat a gyermektanulmány számára, míg másrészt az ilynemű legértékesebb munka a legkevésbé megfelelő tanítótól származhatik.»¹

De ma már a gyermektanulmány lelelkesebb hívei is belátják, hogy e tanulmányt túlbecsülték. Az 1906. októberében tartott gyermekpszichologiai kongresszuson hangzott el a következő kijelentés: «A gyermektanulmány aránylag új területe, belefoglalva azt is, amit kísérleti pädagogiának neveznek, nem maradt megkímélve a túlbecsüléstől, nemcsak az amerikaiaknál, akikre bizonyára először gondolunk, hanem nálunk is.»²

Egy másik német tudós, William Stern, élesen bírálja a gyermektanulmányok eddigi módszerét és eredményeit. A gyermektanulmány egyik módszere a kérdőívvel való statisztikai adatgyűjtés. Erre nézve William Stern így nyilatkozik: «Az ilynemű kérdezősködés útján nyert összes adatoknak és a kérdezősködésre alapított statisztikáknak csak nagyon problematikus értékük van.»³ «Kérdőívekkel meg lehet állapítani, milyen

¹ *William James*, Psychologie und Erziehung. Leipzig, Engelmann 1900.

² *Ufer*, Das Verhältniss von Kinderforschung u. Pädagogik. Karl L. Schaefer, Bericht über den Kongress für Kinderforschung und Kinderfürsorge in Berlin. (Langensalza, 1907. Hermann Beyer & Söhne.) 29. l.

³ *William Stern*, Über Psychologie der individuellen Differenzen. Leipzig, Ambrosius Barth, 1900. 29. l.

jövedelme van valakinek, de nem azt, milyen a temperamენტuma; melyik vallásfelekezethez tartozik, de nem azt, melyik emlékezeti típushoz.»¹ Azt mondja Stern, hogy az ily kérdezősködés veszedelmesen hasonlít az ismert játékhöz: Melyik az ön kedvenc színe? kedvenc költője? kedvenc étele? stb.

Hasonlóképp nyilatkozik a gyermektanulmány másik módszeréről, a kísérletről. «A kísérleti eljárásnak ez az új formája részben oly utakra terelődött, melyek nagyon is lejtősek, s melyek nagyon is könnyen vezetnek messze el a tudomány magasságaiból. Szerencsére a mozgalom fiatal, csak néhány évet számol; reméljük, hogy egy figyelmeztető «Megállj» még visszhangra talál!»²

Mi is ezt reméljük. Maga a gyermektanulmány kétségtelenül helyes és szükséges. Jogosultságát bírálói is elismerik. Így Münsterberg azt mondja: «A gyermekpszichologia kétségkívül becses része az általános pszichológiának.»³

A gyermekpszichologia bizonyára adatokkal fog szolgálni a kultúrtörténet és a pszichologia számára, segíteni fog megoldani a pszichogenezis problémáját, s segíteni fogja a pædagógiát is. De föltétlenül szükséges, hogy kevesebb zajjal és több komoly tanulmánnyal munkálkodjék, s módszerében tudományosabb legyen. Szükséges hozzá az, amit Stern ajánl, hogy a kérdezősködésnél ebben iskolázott szakemberek munkásságát vegye igénybe, a kísérletezésnél pedig exaktabban járjon el.

A pædagogiai pszichológiának tehát része lesz a gyermekpszichologia is; a gyermektanulmányok többi részlete pedig szintén adhat becses felvilágosításokat a pædagogia számára.

Azonban újabban a pszichológiának más ágai is fejlődtek, melyek ép oly értékes vagy talán még értékesebb adalékokat szolgáltathatnak a pædagogia számára. Ilyenek a nép- és szociálpszichologia, s a differenciális pszichologia. E tanulmányok mind arra vannak hivatva, hogy kiegészítsék azt a lélektani alapot, melyre a pædagogiának szüksége van. Steinthal, Lazarus, Müller Miksa megindították a néppszichológiát, mely a népszellem alkotásait vizsgálja: a nyelvet, a mithoszt, az erkölcsöt.

¹ U. o. 30. l.

² U. o. 34. l.

³ Münsterberg, i. m. 191. l.

Újabban Wundt Vilmos összefoglaló kísérletet is tett e tudomány megalapítására. Sőt tovább menve látjuk kezdeteit a szociálpszichológiának is, amennyiben e vizsgálatokat más területekre is, — minők a gazdaság, az ipar, társadalmi osztályok, a kriminalitás, — kiterjesztették.

A pædagogia szempontjából e vizsgálatok még értékesebbek volnának, ha a különböző nemzetek differenciálpszichológiájává bővülnének, azaz: a népszellem jelenségeit nemcsak általánosságban vizsgálnák, hanem a különböző nemzetek közötti differenciákat is törekednének megállapítani. Így a magyar népszellem ilyen képét kapni a nemzeti nevelés szempontjából végtelenül értékes volna. Tudósaink előtt itt az önálló vizsgálatnak egy igen szép és igazi babérokot termő mező áll nyitva. Az eredmények nemcsak a magyar nemzet, hanem általában a nemzetközi tudomány szempontjából is nagyon értékesek volnának.

A pszichológiai vizsgálatok számára egészen új utakat nyitott meg az *egyéni* pszichologia, mely ugyan még egészen a fejlődés kezdetén van, azonban már is gazdag eredményekkel kecsegtet. E tudomány megalapítójának *W. Dilthey*-t tekinthetjük.* Főadatait azonban első ízben *William Stern* boroszlói tanár körvonalazta. Az egyéni különbségek pszichológiájának nevezi az új tudományt, s az általános pszichológiának kiegészítőjeül kívánja tekinteni. Meg akarja állapítani az egyéni sajátságokat és különbségeket. Miben különbözik az egyének szellemi élete? Mily különbségeket mutat egyes nemzetek szellemi élete? Melyek ezeknek a különbségeknek a feltételei? S miben nyilvánulnak ezek a különbségek?

Az ily egyéni pszichológiai megfigyeléseket a tudomány az előtt nem tette vizsgálat tárgyává, mert a tudomány épen az általánosat kereste, azt, ami minden emberben közös. Az egyéni különbségeket eddig csak a művészet igyekezett feltüntetni. A költők és írók adták az egyén pszichológiáját; s ez a pszichologia annál tökéletesebb, minél nagyobb a költő. Mennyi pszichologia van Arany János műveiben! Mennyi Madáchban! Kemény Zsigmondban szinte elnyomja a pszichologus a költőt. Shakespeare műveiből pedig mondhatni megismerhetjük

* *Dilthey*, Beiträge zum Studium der Individualität. Sitzungsberichte der k. pr. Akademie des Wissenschaften zu Berlin. 196. I. 293.

az egész emberiséget. Az egyéniség gyakorlati megismerését így eddig a művészet szolgált.

Az egyéniségnek tudományos megismerése a differenciális pszichológia föladata.

A pædagogia s a gyakorlati pædagogus ettől a tudománytól mindenestre sokat várhat.

Már maga a gyermekpszichológia is voltaképp egy része ennek a differenciális pszichológiának, amennyiben a gyermek és felnőtt közötti különbségeket keresi. Útjaik gyakran találkoznak, s módszerük is egészen egýezik.

A pædagogusnak mindkettőre szüksége van.

Látjuk tehát, hogy a pædagogia és pszichológia viszonya is újabb időben kissé változott.

A pædagogus gyakorlati eljárása mindig bizonyos pszichológiai ismeretekre volt alapítva, de ezek az ismeretek a gyakorlati megfigyelés által szerzett pszichológiai ismeretek voltak. Aki gyermeket nevelt, az mindig szükségét érezte annak, hogy a gyermeket megfigyelje.

Amint a tudományos pædagogia kifejlődött, felismerték a pædagiának kapcsolatát a pszichológiával. A «szellemi tudományok» elméletben egyáltalán mind elismerték, hogy pszichológiára kell alapítani törvényeiket, de nem voltak képesek ezt a követelményt valóra váltani.* A pædagogia sem tudta a két tudomány között a kapcsolatot kielégítő módon helyreállítani. Ennek oka abban rejlett, hogy a pszichológia távol állott attól, hogy problémáit megfejteni képes legyen. Újabban azonban a pszichológia nagyot haladt, s újabb ágai is fejlődtek, így tehát kilátás van reá, hogy e kapcsolat mégis szorosabb lesz. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a pædagogia átalakul alkalmazott pszichológiává, mert a pædagiái problémákat nem a pszichológiának, hanem a pædagiának kell megoldania.

A pszichológia is, a pædagogia is, önálló tudomány. Össze-fűzi őket azonban mindenekelőtt az, hogy mindkettő a filozófia tágasabb keretében foglal helyet. Ám a filozófiai tudományok közül az ethika mellett a pszichológia az, mely a pædagiával legszorosabb viszonyban van.

E viszony azért oly szoros, mert maga a nevelés szellemi

* L. Stern, i. m. 27. l.

funkciók sorozata, s a szellemi funkciókat magyarázni a pszichologia föladata. Ám ezeket a szellemi funkciókat, — mint kifejtettük* — a kulturális célzat teszi pædagogiai jellegűekké. E pædagogiai célzat azonban végső eredményében a szellemi élet tökéletesítése, s az értelmi belátás uralma. Így tehát a szellemi élet ismerete általában föltétele a tudományos pædagiának. A pædagogiai eljárás megállapítása azonban a pædagi feladata, valamint a kultura értékes elemeinek, s pædagogiai célzatú hatások elérésére alkalmas részleteinek a kiszemelése. De az általános pszichologia csak a szellemi élet általános képét adja. Szüksége van a pædagiának az összehasonlító és differenciális pszichológiára. A néppszichologia fényt derít a közösség folytán alakult szellemi jelenségek fejlődésére, minők nyelv, mithosz, erkölcs. A szociálpszichologia pedig a tömegek pszichológiáját adja. A differenciál-pszichologia azokat a különbségeket állapítja meg, melyek úgy egyes közösségek (pl. nemzetek, társadalmi csoportok, nemek) szellemi élete között, valamint az egyes egyének, s az egyének különböző életkora között mutatkoznak.

Szükség van ez életkorok közül különösen a gyermekkor pszichológiájára.

De a pædagi még ezekkel sem érheti be. Nem elég csak a pszichológiát alapul vennie. A szellemi élet ismerete ugyan a legfontosabb; de a testi élet ismerete is szükséges, már csak annál a kapcsolatnál fogva is, melyben a szellemi működések a testi szervekkel állanak. De mindezek: úgy a testi, valamint a szellemi működések, végelemzésben *életjelenségek*, s a pædagi a maga kulturális célzatait csak úgy valósíthatja, ha az életjelenségek fejlődését kulturális irányba tereli. Az életjelenségek fejlődését befolyásolni pedig csak akkor lehet, ha ez életjelenségek törvényeire alapítjuk az eljárást. Így tehát a pædagi végső alapja a *biologia*.

Mint ahogy a célok kijelölésénél az ethika helyett az *egész kulturát* kell a pædagiának szem előtt tartania, úgy az eszközök kiszemelésénél sem elegendő többé a pszichológiát alapul venni, hanem ki kell terjeszteni a vizsgálatot az *egész élet* vizsgálatára.

Mint ahogyan azonban a kulturális célzatú hatások között

* L. Weszely: A nevelés fogalma és célja. *Népmivélés*, II. 7., 8. f.

az ethikai célzatúak a legfontosabbak, úgy az életjelenségek közül is a pædagogusra nézve a pszichikai jelenségek a legfontosabbak.

Ám, nemcsak a tudományos pædagiára nézve, hanem a gyakorlati pædagogusra nézve is fontos a pszichologia ismerete. Nem kell ugyan azt hinni, hogy aki a pszichológiával megbarátkozott, az mechanice és tudatosan operálhat az összes szellemi funkciókkal, akárcsak valami gépezettel.

A gyakorlatban az a gyakorlati pszichologia a fontos, melyet emberismeretnek neveznek, s melyet tapasztalás és megfigyelés útján szerzünk, s költői olvasmányok, — tehát nem csupán tudományos könyvek — olvasása által kiégésztünk.

E gyakorlati pszichologia megszerzéséhez is bizonyos egyéni diszpozíciók szükségesek, ép úgy, mint annak pillanatnyi átérzéséhez, hogy a kívánt lelki hatás adott esetben mily módon érhető el.

Azonban a pszichologiai és biologiai ismeretek emelik általában az ember műveltségét, hozzájárulnak a tanító lelkének gyarapításához, s így ahhoz, hogy egyénisége, mely a tanítványokra hat, minél műveltebb, gazdagabb egyéniség legyen.

A pszichologiai ismeretek hozzá fognak járulni ahhoz, hogy világosan értse, amit mint pædagogus cselekszik. Számot fog tudni magának adni utólag arról, hogy eljárása helyes volt-e. Bizonyos módszerekről előre fogja tudni, hogy tévesek, s így fölösleges kísérletezéstől kiméli meg önmagát és a tanítványokat, s bizonyos tévedésektől ment marad.

A pszichologia ismerete hozzá fog járulni ahhoz, hogy gyakorlati eljárását elméletileg is tudja igazolni, s érdeklődése s önérzete is emelkedik, ha tudja, hogy eljárása elméletileg is megtámadhatatlan.*

A pædagogiai eljárás vezető elveit azonban, mint kész utasításokat a pædagiából kell vennie, melyek az iskolai élet talajából fejlődtek. A tudomány senkit sem tesz művésszé. A tudomány csak megvilágosíthatja a művészi eljárást; művésszé az arra való hivatottság, s az eleven élet gyakorlati fejlesztő ereje fogja tenni azt, akiben e hivatottság érzete élénken él.

A modern pædagogia pedig nemcsak tudományt kíván, hanem művészeket is, akik a jövő nemzedék lelkét a magok gazdag lelkületével lánggra gyujtsák.

Dr. WESZELY ÖDÖN.

* James, Psychologie und Pädagogik.